

10.12.2020

EOAK/333/2020, EOAK/458/2020

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Mikko Sarja

VIRANOMAISEN FINDATA-LISÄNIMEN ASIANMUKAISUUS

1 KANTELU

Oikeusasiamiehelle tehtiin kaksi kantelua, joissa pyydettiin tutkimaan Sosiaali- ja terveysalan tietolupaviranomaisen (jäljempänä Tietolupaviranomainen) käyttämän Findata-nimen asianmukaisuus. Ensimmäisen kantelun (EOAK/333/2020) mukaan uusi Tietolupaviranomainen on nimetty hyvän tavan vastaisesti, kun Findata ei ole ymmärrettävä viranomaisen nimi. Jälkimmäisen kantelun (EOAK/458/2020) mukaan nimi syrjii suomen kieltä, koska se alkaa englanniksi/ruotsiksi.

Lisäksi oikeusasiamiehen kansliassa pantiin oma-aloitteisesti merkille, että Tietolupaviranomaisen verkkosivuilla (vasemmassa yläkulmassa) Findata-nimeä käytettiin yksinomaan niin, että viranomaisen virallinen nimi ja ylipäättään se, että kyse on viranomaisesta, ei käynyt asiayhteydestä heti ilmi.

2 SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin Sosiaali- ja terveysalan tietolupaviranomaisen 12.5.2020 päivätty selvitys dnro THL/1818/4.00.00/2020. Pyysin selvitystä annettaessa kiinnittämään huomiota aiempaan tätä aihepiiriä koskevaan ratkaisukäytäntöni (muun muassa EOAK/6513/2018 ja siinä mainitut ratkaisut). Selvityksestä ilmenee seuraavaa.

Findata-nimestä ei ole säädetty lainsäädännössä. Tietolupaviranomaisen toiminnasta säädetään sosiaali- ja terveystietojen toissijaisesta käytöstä annetussa laissa (552/2019; jäljempänä "toisiolaki"). Lainsäädännössä tietolupaviranomaisen virallinen nimi on Sosiaali- ja terveysalan tietolupaviranomainen, sekä erikseen lainsäädännössä mainittu virallisen nimen lyhenne "Tietolupaviranomainen". Tietolupaviranomaisen virallinen nimi on ruotsiksi Tillståndsmyndigheten för användning av social- och hälsovårdsdata. Erikseen mainittu virallisen nimen lyhenne ruotsiksi on "Tillståndsmyndigheten".

Tietolupaviranomaisen toimintaa tukemaan on perustettu toisiolain 8 §:ssä säädetty ohjausryhmä. Ennen kyseisen ohjausryhmän toiminnan alkamista Tietolupaviranomaisen ylösajoa ohjasi Toisiokäytön väliaikainen ohjausryhmä. Findata-nimen käyttöönotto on tapahtunut väliaikaisen ohjausryhmän toimesta ja ehdotuksesta, ennen kuin Tietolupaviranomaisessa työskenteli ketään.

Yleisesti ottaen lisänimen käyttöönoton tavoitteena oli, että viranomaisella on sama nimi suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi; nimi on suojattavissa ja verkkotunnus saatavilla (.fi; myös .org/.com/.data mahdollista varata); nimi kertoo organisaation toiminnasta; nimi erottuu omassa viiteryhmissään tai siltä on mahdollisuus erottuvuuteen mm. visuaalisuuden tai sloganin avulla ja että se on napakka, eikä ole tarvetta lyhenteeseen.

Nimiehdotusta oli käyty läpi ensin viestintätoimistossa ja ehdotuksia oli käsitelty toisiokäytön viestintäryhmässä ja työvaliokunnassa. Lopullista nimiehdotusta käsiteltiin ja siitä päätettiin 12.2.2019 pidetyssä Toisiokäytön väliaikaisen ohjausryhmän kokouksessa. Valinta tehtiin kolmen eri ehdotuksen pohjalta (FINDATA, MEDATA ja PRODATA). Painoarvoa oli sillä, että Findata-nimen katsottiin olevan selkeä ja suomalaiselle ymmärrettävä, toimivan kansainvälisesti ja että nimi on myös toisen kotimaisen kielen, ruotsin mukainen.

Tietolupaviranomainen on suomalainen viranomainen. Sen asiakaskunnasta suurin osa tulee olemaan todennäköisesti Suomessa olevia tahoja, organisaatioita tai luonnollisia henkilöitä. Tietotupaviranomaisella tulee kuitenkin olemaan myös kansainvälistä asiakaskuntaa. Toisilaisissa tarkoitetuista käyttötarkoituksista varsinkin tieteellinen tutkimus on luonteeltaan hyvin kansainvälistä.

On tavallista, että suomalaiset tutkimusyhteisöt, kuten eri tutkimuslaitokset, yliopistot ja yliopistosairaalat, ovat osa kansainvälistä tutkimuskonsortiota tieteellisissä tutkimushankkeissa. Suomessa olevaan toisilain alaiseen tietoon, tai pikemminkin dataan, myönnetään lupia siis suurella todennäköisyydellä merkittävästi myös muille kuin suomalaisille toimijoille. Näin ollen on tärkeää, että suomalaisen viranomaisen nimi olisi mahdollisimman helppo ja ymmärrettävä myös ulkomaisille toimijoille.

Sosiaali- ja terveysalan tietolupaviranomaisen englanninkielinen käännös on Health and Social Data Permit Authority. Käännös on varsin pitkä, eikä siitä käy ilmi, että kyseessä on suomalainen viranomainen. Asiakaskunnasta ja siitä, miten suuri osa asiakkaista tulee olemaan ulkomaalaisia, saadaan seurantatietoa vuodesta 2020 alkaen. Tietolupaviranomaisen toiminta on käynnistynyt 1.1.2020.

Lisänimenä Findata koostuu kahdesta osiosta, "Fin" ja "data". Kanteiluissa on tuotu esille, että käytössä olisi englanninkielinen terminologia. Kuitenkin on huomattava, että kummallakin osiolla on jo itsessään omat vakiintuneet merkityksensä Suomen kotimaisissa kielissä.

Ensimmäisen osion termi "Fin" on lyhenne ja se on otettu Tietolupaviranomaisen lisänimeen viittaamaan Suomeen. Lyhenne "FIN" on ollut käytössä ja on edelleen käytössä Suomen virallisena maatunnuksena. FIN-lyhennettä on esimerkiksi käytetty vuoteen 2004 saakka ulkomailta Suomeen osoitettujen postilähetysten virallisena maatunnuksena. Lyhennettä käytetään nykyään virallisena maatunnuksena Suomessa rekisteröityjen autojen rekisterikilvissä.

Näin ollen termi "FIN" on vakiintunut ja käytössä suomalaisessa yhteiskunnassa ja myös ulkomaat tunnistavat tämän lyhenteen. Lisänimen ensimmäinen osa ei siis ole lainaus englannista, vaan se on lyhenne, jota vakiintuneesti käytetään Suomen virallisena maatunnuksena.

Kielitoimiston sanakirja, jota ylläpitää Kotimaisten kielten tutkimuslaitos (Kotus), tunnistaa lisänimen toisen osion termin "data" ja antaa sille seuraavan merkityksen: vars. tietotekn. asian säännönmukainen esitys viestitettävässä t. käsittelykelpoisessa muodossa; tieto, tiedot. Termin "data" yhteydessä on sanakirjassa tuotu esille yhteensä seitsemän muuta sanaan "data" liittyvää merkitystä ja nimeä, kuten datajournalismi tai datansiirto (lisätietoa: <https://www.kielitoimiston-sanakirja.fi/#/data>).

Sanaa "data" käytetään myös varsin yleisesti yhdistettynä muihin suomenkielisiin sanoihin, kuten "datatalous". Sana "data" ei ole siten käsiteltävä vieraskieliseksi termiksi, vaan se on osa suomen kieltä ja suomalaista yhteiskuntaa. Sana "data" esiintyy myös ruotsin kielessä, tarkoittaen tietoa.

Data liittyy läheisesti tiedon käsitteeseen. Tietolupaviranomaisen toiminnassa on nimenomaisesti kyse siitä, että Tietolupaviranomainen myöntää lupia rekisteritietoon, tai pikemminkin sosiaali- ja terveydenhuollossa syntyvään dataan, josta jalostetaan tietoa toisilaisissa määriteltyihin käyttötarkoituksiin esimerkiksi tieteellisessä tutkimuksessa.

Näillä perustein Sosiaali- ja terveysalan tietolupaviranomainen katsoo, ettei lisänimi Findata syrji suomen kieltä. Findata ei myöskään ole suora lainaus englannin kielestä, kuten edellä on käyty läpi. Lisänimi koostuu kahdesta eri termistä, jotka kummatkin ovat vakiintuneet sekä suomen- että ruotsin kieleen.

Tietolupaviranomaisen näkemyksen mukaan lisänimen valinnassa ja muodostuksessa on siten menetelty oikein ja otettu huomioon hyvän hallinnon vaatimukset sekä oikeusasiamiehen kanslian ratkaisukäytäntö asiassa.

Tietolupaviranomainen on käynyt läpi selvityspyynnössä viitattua oikeusasiamiehen kanslian viimeaikaista ratkaisukäytäntöä koskien viranomaisen nimiä ja oheisnimiä. Tietolupaviranomainen on sanotun ratkaisukäytännön johdosta vahvistanut virallisen nimen käyttöä toiminnassaan ja näkyvyydessä niin, että virallisen nimen ja oheisnimen käyttö täyttäisi eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian ratkaisukäytännössä esitetyt edellytykset ja hyvän hallinnon vaatimukset.

Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että Tietolupaviranomaisen internet-sivuilla ja sen käyttämissä kirje-, muistio- ja päätöspohjissa tuodaan esille selkeästi tietolupaviranomaisen koko virallinen nimi niin, että lisänimi Findata esiintyy aina virallisen nimen kanssa yhdessä, kun se mainitaan ensimmäistä kertaa kyseisellä sivulla. Tietolupaviranomainen huolehtii jatkossa siitä, että se käyttää virallista nimeään siten, että hallinnossa asioivalle käy selväksi, että kyseessä on suomalainen viranomainen.

3 RATKAISU

3.1 Hallinnon järjestämistä koskeva sääntely

Perustuslain 119 §:n 1 momentin mukaan valtion keskushallintoon voi kuulua valtioneuvoston ja ministeriöiden lisäksi virastoja, laitoksia ja muita toimielimiä. Valtiolla voi lisäksi olla alueellisia ja paikallisia viranomaisia. Saman pykälän 2 momentin mukaan valtionhallinnon toimielinten yleisistä perusteista on säädettävä lailla, jos niiden tehtäviin kuuluu julkisen vallan käyttöä. Valtion alue- ja paikallishallinnon perusteista säädetään niin ikään lailla. Valtionhallinnon yksiköistä voidaan muutoin säätää asetuksella.

Yleisillä perusteilla tarkoitetaan edellä todetun 2 momentin perusteluiden mukaan lähinnä yksikön nimeä, toimialaa sekä pääasiallisia tehtäviä ja toimivaltuuksia (HE 1/1998 vp).

3.2 Hyvää hallintoa koskeva sääntely

Hyvän hallinnon lähtökohtana on perustuslain 21 §:n 1 momentti, jonka mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa viranomaisessa asianmukaisesti käsitellyksi, ja 2 momentti, jonka mukaan hyvän hallinnon taakkeet turvataan lailla. Julkisen vallan on 22 §:n mukaan turvattava perusoikeuksien toteutuminen.

Hallintolain 2 §:n 1 momentin mukaan hallintolaissa säädetään hyvän hallinnon perusteista sekä hallintoasiassa noudatettavasta menettelystä. Lakia sovelletaan 2 momentin mukaan muun muassa valtion viranomaisissa ja kunnallisissa viranomaisissa.

Säännöksen perusteluiden mukaan hyvän hallinnon perusteita sovelletaan viranomaistoimintaan yleisesti, eli myös niin sanottuun tosiasialliseen hallintotoimintaan, kuten opetuksen antamiseen ja erilaisten hoitotoimenpiteiden suorittamiseen (HE 72/2002 vp).

Hallintolain 7 §:ään sisältyvän palveluperiaatteen mukaan asiointi ja asian käsittely viranomaisessa on pyrittävä järjestämään siten, että hallinnossa asioiva saa asianmukaisesti hallinnon palveluita ja viranomaisen voi suorittaa tehtävänsä tuloksellisesti.

Säännöksen perustelujen mukaan asioinnilla tarkoitetaan kaikkea julkisen tehtävän hoitamiseen liittyvien palvelujen käyttöä. Säännös korostaa asiakasnäkökulmaa ja varmistaa muun muassa, että asiointia järjestettäessä kiinnitetään riittävää huomiota hallinnossa asioiden tarpeisiin. Asiointi on pyrittävä järjestämään siten, että hallinnossa asioiva voi helposti muodostaa kokonaiskäsityksen asiansa hoitamiseen tarvittavan palvelun sisällöstä ja siihen liittyvistä toimista. Asioinnin järjestämisen keinoja tulee pyrkiä arvioimaan erityisesti palvelujen käyttäjien tarpeiden kannalta. Asiointimahdollisuuksien on siten vastattava mahdollisimman hyvin myös yhteiskunnallisten erityisryhmien – esimerkiksi vanhusten, sairaiden ja vammaisten – tarpeisiin (HE 72/2002 vp).

Hallintolain 8 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen on toimivaltansa rajoissa annettava asiakkaalleen tarpeen mukaan hallintoasian hoitamiseen liittyvää neuvontaa.

Viranomaisen on 9 §:n 1 momentin mukaan käytettävä asiallista, selkeää ja ymmärrettävää kieltä.

Säännöksen perusteluiden mukaan nämä kriteerit edellyttävät sellaista ilmaisutapaa, jonka perusteella asiakkaan voidaan olettaa yksiselitteisesti ymmärtävän asian sisällön ja saavan siitä asian laatuun nähden riittävästi tietoa. Säännös edellyttää esitystavalta sekä kielellistä selkeyttä että sisällöllistä ymmärrettävyyttä. Vaatimus koskee sekä kirjallista että suullista ilmaisutapaa. Säännös edellyttää myös, että päätös ja muut viranomaisen laatimat asiakirjat, tiedotteet ja ohjeet laaditaan hyvällä ja ymmärrettävällä kielellä (HE 72/2002 vp).

3.3 Kielellisiä oikeuksia koskeva sääntely

Perustuslain 17 §:n 1 momentin mukaan Suomen kansalliskielet ovat suomi ja ruotsi.

Kielellisistä oikeuksista säädetään tarkemmin yleislakina sovellettavaksi tulevassa kielilaissa.

Kielilain 23 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen tulee toiminnassaan oma-aloitteisesti huolehtia siitä, että yksityishenkilön kielelliset oikeudet toteutuvat käytännössä. Saman pykälän 2 momentin mukaan kaksikielisen viranomaisen tulee palvella yleisöä suomeksi ja ruotsiksi. Viranomaisen tulee sekä palvelussaan että muussa toiminnassaan osoittaa yleisölle käyttävänsä molempia kieliä.

Tämä tarkoittaa pykälän perusteluiden mukaan muun muassa viranomaisen velvollisuutta huolehtia siitä, että kilvet ja opasteet sekä lomakkeet ja esitteet ovat näkyvästi esillä molemmilla kielillä (HE 92/2002 vp).

Kielilain 32 §:n 2 momentissa säädetään kaksikielisen viranomaisen ilmoitusten, kuulutusten ja julkipanojen sekä muiden yleisölle annettavien tiedotteiden antamisesta suomen ja ruotsin kielellä.

Tämä velvoite koskee pykälän perusteluiden mukaan myös muun muassa kilpiä ja vastaavia yleisölle annettavia ilmoituksia (HE 92/2002 vp).

Kielilain 33 §:n 1 momentin mukaan viranomaisten kaksikielisessä kunnassa asettamien kilpien, liikennemerkkien ja muiden yleisölle suunnattujen vastaavien opasteiden tekstien on oltava suomen- ja ruotsinkielisiä, jollei kansainvälisen käytännön mukaisesti käytetä pelkästään vierasta kieltä.

Julkisen vallan on kielilain 35 §:n 1 momentin mukaan perustuslain mukaisesti huolehdittava maan suomen- ja ruotsinkielisen väestön

sivistyksellisistä ja yhteiskunnallisista tarpeista samanlaisten perusteiden mukaan. Saman pykälän 3 momentin mukaan viranomaisten tulee toiminnassaan vaalia maan kielellistä kulttuuriperintöä ja edistää molempien kansalliskielten käyttämistä.

Säännöksen perusteluissa on viitattu muun muassa siihen, että molempien kansalliskielten käyttöalaa tulisi jatkuvasti kehittää siten, että molemmat kielet myös tulevaisuudessa – vieraskielisten kielivaikutteiden lisääntyessä – pysyvät käyttöalaltaan laajoina ja toimivina kielinä (HE 92/2002 vp).

3.4 Oikeusasiamiehen aiempi nimiä ja oheisnimiä koskeva laillisuusvalvontakäytäntö

3.4.1 Stroke Unit (dnro 4032/4/08)

Totesin yksikielisen terveydenhuollon yksikön nimeä (Stroke Unit) koskeneessa asiassa hallintolain näkökulmasta muun muassa, että palveluperiaatteeseen kuuluva asianmukainen palvelu ja asiakkaiden tarpeista lähtevä asiakaslähtöisyys palveluiden järjestämisessä sekä neuvontavelvoitteen asianmukainen täyttäminen edellyttävät selkeän ja ymmärrettävän kielen käyttämistä muun muassa yleisölle suunnatussa viestinnässä ja opastuksessa. Pelkästään englannin käyttäminen näissä yhteyksissä ei täyttänyt tätä vaatimusta.

Edelleen totesin, että viranomaisen nimi ja siitä kertovat erilaiset kilvet ja opasteet saattavat olla sellainen hallinnossa asioivan ensikontakti itse viranomaiseen, jonka perusteella hän muodostaa käsityksensä viranomaisesta ja sen toiminnasta. Kyse on laajassa mielessä myös neuvonnasta, koska viranomaisen toimintayksiköstä kertovilla opasteilla asiakasta ohjataan esimerkiksi viraston sisällä oikeaan asiointipisteeseen. Tämän vuoksi kyse on yleisölle annettavasta oleellisesta tiedosta, jonka antamisessa tulee noudattaa hallintolain hyvälle hallinnolle asettamia vaatimuksia. Opasteet tulee siten laatia ymmärrettävällä kielellä.

Johtopäätöksenäni katsoin ensinnäkin, että ainoastaan vieraskieliset viranomaisen ja toimintayksikön nimet ja niistä yleisölle kertovat opasteet eivät täytä hallintolain 7, 8 ja 9 §:n vaatimuksia asianmukaisesta palvelusta ja neuvonnasta sekä ymmärrettävästä kielestä näissä yhteyksissä. Toiseksi katsoin, että menettely ei ole – vastoin perustuslain 22 §:ää, jonka mukaan julkisen vallan tulee turvata perusoikeuksien toteutuminen – omiaan edistämään hyvän hallinnon toteutumista. Edellä todetun perusteella katsoin, että Stroke Unitia viranomaisen toimintayksikön nimityksenä ei voitu pitää hyvää hallintoa koskevan sääntelyn mukaisena.

Kielellisten oikeuksien näkökulmasta totesin johtopäätöksenäni ensinnäkin, että viranomaisen toimintayksikön nimeäminen vain vieraalla kielellä ei ole sopusoinnussa sen perustuslain 17 §:n 1 momentissa säädetyn lähtökohdan kanssa, että Suomen kansalliskielet ovat suomi ja ruotsi. Tähän liittyen totesin toiseksi, että menettely ei ole kielilain 35 §:n 3 momentin tarkoittamalla tavalla omiaan vaalimaan maan kielellistä kulttuuriperintöä eikä edistämään molempien kansalliskielten

käyttämistä. Kolmanneksi katsoin, että koska vieraskielinen nimi esiintyy myös yleisölle suunnatussa tiedottamisessa, kuten opasteissa, sairaanhoitopiirin verkkosivuilla ja yksikön postiosoitteessa, viranomaisen yksikön nimeäminen vain englanniksi ei toteuta kielilain 23 §:n 2 momentista johdettavissa olevaa sääntöä, jonka mukaan viranomaisen tulee toiminnassaan oma-aloitteisesti osoittaa yleisölle käyttävänsä viranomaisen virka-alueen mukaisesti määräytyvää kieltä. Neljänneksi katsoin, että viranomaisen tai sen toimintayksikön nimeäminen vain vieraalla kielellä ei ole omiaan edistämään kielellisten perusoikeuksien toteutumista perustuslain 22 §:n edellyttämällä tavalla. Edellä todetun perusteella Stroke Unit -nimi ei mielestäni ollut myöskään kielellisiä oikeuksia koskevan sääntelyn mukainen.

3.4.2 No-Harm Center (EOAK/5003/2019)

Arvioitavanani on ollut Vaasan keskussairaalan yhteyteen perustetun valtakunnallisena potilasturvallisuuden yhteistyöverkostona toimivan keskuksen nimen asianmukaisuus. Keskuksen nimeksi annettiin alun perin No-Harm Center.

No-Harm Center poikkesi Stroke Unit -tapauksesta lähinnä siinä, että keskus ei tarjoa palveluita suoraan kansalaisille niin, että ihmiset asiouisivat siellä. Toisaalta se kuitenkin tuottaa yleisölle palvelua julkaisemalla potilasturvallisuutta koskevaa tietoa. Kyse ei siten ollut vain sisäisestä toiminnasta. Siksi Stroke Unit -tapauksessa esittämäni johtopäätökset pätevät lähtökohtaisesti myös nimeen No-Harm Center.

Keskuksen nimi on nyttemmin olemassa molemmilla kansalliskielillä (Potilas- ja asiakasturvallisuuden kehittämiskeskus, Utvecklingscentret för klient- och patientsäkerhet). Keskuksen ulospäin suuntautuvassa toiminnassa, etupäässä tiedottamisessa, on tarkoitus käyttää niin ikään kumpaakin kansalliskieltä. Olen pitänyt näitä Vaasan keskussairaalan toimenpiteitä asianmukaisina ja aiemman Stroke Unit -päätöksenä lähtökohtien mukaisina.

3.4.3 Traffic Management Finland Oy (EOAK/6513/2018 ym.)

Traffic Management Finland Oy on liikenteenohjaus- ja hallintapalveluita tuottavan konsernin emoyhtiö, jolle on annettu julkisia hallintotehtäviä. Valtion kokonaan omistamalla yhtiöllä on pelkästään englanninkielinen nimi.

Katsoin, että koska nyt oli perustettu kokonaan uusi yhtiö julkisten hallintotehtävien hoitamiseksi ja uutta nimeä oltiin vasta muodostamassa, olisi vahvoin perustein voitu lähteä siitä, että yhtiön nimi olisi muodostettu ottamalla huomioon kielilain ja hallintolain vaatimukset samalla tavalla kuin viranomaisten nimien kyseessä ollen. Toisaalta osa konsernin tytäryhtiöistä oli olemassa jo tätä ennen, ja niillä on ollut englanninkieliset tai vierasperäiset nimet. Vaikka en pitänyt muodostunutta lopputulosta kielellisestä ja hyvän hallinnon näkökulmasta tyydyttävänä, minulla ei tämä tausta huomioon ottaen ollut riittäviä perusteita puuttua enempää yhtiön nimivalintaan enää tässä vaiheessa.

3.4.4 Trafi ja Carea (dnro 2745/4/10 ym).

Liikenteen turvallisuusvirastoa ja Kymenlaakson sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen kuntayhtymää koskeneessa asiassa totesin yleisinä lähtökohtina, että viranomainen ei voi esiintyä pelkällä epävirallisella oheis- tai lisänimellään, olipa sitten kyse lyhenteestä tai muusta nimestä.

Minulla ei kuitenkaan ollut oikeudellisia perusteita pitää lyhenteen tai muun oheisnimen käyttämistä sinänsä lainvastaisena, kun tuo lisänimi esiintyy aina virallisen nimen yhteydessä. Korostin sitä, että vaikka oheis- tai lisänimi ennen pitkää vakiintuisikin yleisessä kielenkäytössä, viranomainen itse ei voi esiintyä pelkästään tuolla nimellään. Tässä asiassa oli kysymys viranomaisen virallisen nimen ohella lyhenteen tapaan käytettävistä oheis- tai lisänimistä.

Totesin, että viranomaisen on hallinnon asiakkaisiin nähden aina esiinnyttävä virallisella nimellään eikä viranomainen voi virallisen nimensä sijasta käyttää pelkkää lyhennettä tai muuta oheis- tai lisänimeä muutoin kuin puhtaasti sisäisessä toiminnassaan. Lainvastaisena en kuitenkaan pitänyt sitä, jos viranomainen käyttää virallisen nimensä ohella jotakin muuta nimeä, jos samalla tarkoin huolehditaan siitä, että viranomaisen virallinen nimi esiintyy asiayhteydessä ensisijaisena ja niin, että hallinnossa asioivalle käy heti selväksi, että kyseessä on suomalainen viranomainen.

Johtopäätökseni oli esillä olevissa yksittäistapauksissa, että Liikenteen turvallisuusviraston menettely oli ollut virheellinen siinä, että Trafi-nimi oli yksinään esiintynyt ajoneuvoverolipun ja laskun sisältävissä kirjekuorissa ilman, että ajoneuvoveron veronkantoviranomaista olisi kyseessä kuoressa yksilöity Suomen valtion viranomaiseksi. Kiinnitin huomiota myös siihen, että Liikenteen turvallisuusviraston asiakirjoissa, esimerkiksi minulle annetussa selvityksessä, asiakirjan vasemmassa yläkulmassa eli asiakirjan lähettäjää osoittavassa kentässä esiintyi yksinomaan viraston logo ja teksti "TraFi". Vaikka viraston selvityksen mukaan virallisissa teksteissä käytettiin vain virallista nimeä Liikenteen turvallisuusvirasto, sen asiakirjojen etusivulla viraston liikemerkille ja logotekstille oli kuitenkin annettu pääosa, johon lukijan huomio ensimmäiseksi kiinnittyi. Vasta asiakirjan alareunassa on pienin kirjaimin teksti "Liikenteen turvallisuusvirasto" ja osoitetiedot. Mielestäni tämä asiakirjan ilmiasu ei täyttänyt vaatimusta siitä, että viranomaisen virallisen nimen tulee esiintyä asiayhteydessä ensisijaisena ja niin, että hallinnon asiakkaalle käy heti selväksi, että kyseessä on suomalainen viranomainen.

Sen sijaan Kymenlaakson sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen kuntayhtymän osalta tietooni ei kanteluiden käsittelyn yhteydessä ollut saatu, että Carea-nimeä olisi käytetty itsenäisesti ja yksinomaan tai tavalla, jossa virallinen nimi olisi jäänyt toissijaiseen asemaan.

3.4.5 Traficom (EOAK/6513/2018 ym.)

Arvioitavanani on ollut Liikenne- ja viestintäviraston käyttämä Traficom-nimi. Totesin, että Liikenne ja viestintävirasto -nimestä on säädetty laissa eli se on siten viraston virallinen lakisääteinen nimi. Viraston käyttämän Traficom-nimen kaltaisesta oheis- tai lisänimestä ei sen sijaan ole erikseen säädetty vaan se on viraston itsensä käyttöön otama lisänimi, josta ei itsenäisesti esiintyessään ilmene millään tavalla, että kyseessä on viranomaistoiminta.

Viittasin Liikenteen turvallisuusviraston Trafi-oheisnimeä koskevaan edellä selostettuun päätökseeni todeten, että minulla ei ollut riittäviä oikeudellisia perusteita katsoa menettelyn olevan lainvastainen silloin, kun oheisnimi esiintyy hallinnon asiakkaisiin nähden aina virallisen nimen yhteydessä niin, että epätietoisuutta tai sekaannusta viranomaisesta ei synny. Minulla ei siten ollut oikeudellisia perusteita puuttua myöskään oheisnimen muodostamisen tapaan eikä ylipäätään siihen, että kyseinen oheisnimi oli otettu käyttöön.

Edellä todettuun nähden minulla ei ollut hyvän hallinnon eikä kielellisten velvoitteiden näkökulmasta perusteita puuttua myöskään Liikenne- ja viestintäviraston Traficom-oheisnimen käyttöön eikä sen muodostamisen tapaan.

Korostin kuitenkin tässäkin yhteydessä sitä, että oheisnimen tulee esiintyä aina virallisen nimen yhteydessä ja niin, että epätietoisuutta tai sekaannusta viranomaisesta ei synny ja että oheisnimeä voidaan käyttää yksinään vain puhtaasti viraston sisäisessä toiminnassa. Tällä oli mielestäni nyt erityistä merkitystä siksi, että asiassa oli ilmennyt, että jo aiemmin oli ollut olemassa Traficon Oy -niminen yhtiö, jonka toimialana on liikennesuunnittelu. Mielestäni Liikenne- ja viestintäviraston tuli osaltaan huolehtia siitä, ettei sen käyttämä oheisnimi tai tapa käyttää sitä ole hyvän hallinnon vastaisesti omiaan aiheuttamaan esimerkiksi yksityisen toimijan sekoittumista viranomaiseen ja päinvastoin. Mikäli tällaista ilmenee, viraston tulee pyrkiä käytettävissään olevin keinoin poistamaan sekaannuksen syitä ja vaikutuksia.

3.4.6 ELY-central (dnro 4925/4/12)

En pitänyt asianmukaisena sitä, että työ- ja elinkeinoministeriö oli hyväksynyt elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen eli ELY-keskuksen ruotsinkieliseksi lyhenteeksi ELY-central. ELY-central oli sekakielinen ilmaisu, jonka käyttö ei ollut kielellisten oikeuksien eikä hyvän hallinnon mukaista hyvää kielenkäyttöä. Totesin, että julkisen vallan tulee myös nimistökyseissä vaalia molempien kansalliskielten käyttämistä. Mikäli viranomaisen katsoo tarpeelliseksi ottaa käyttöön nimestään lyhenteen, se on muodostettava molemmilla kansalliskielillä samoin periaattein. Jos suomenkielinen lyhenne muodostetaan viranomaisen virallisesta nimestä, on ruotsinkielinen nimi muodostettava vastaavasti ruotsinkielisestä nimestä.

Katsoin, että 'ELY' ei ollut täysin keksitty oheisnimi, vaan se oli muodostettu viranomaisen virallisesta suomenkielisestä nimestä ja sillä oli

looginen yhteys tuohon nimeen. Sen sijaan ruotsinkielisen henkilön näkökulmasta lyhenteellä ELY-central ja virallisella ruotsinkielisellä nimellä närings-, trafik- och miljöcentral ei ollut samaa yhteyttä. Tämä oli omiaan aiheuttamaan sekaannusta eikä ollut hyvän hallinnon mukaista. Kysyin päätöksessäni, miksi lyhennettä ei ollut muodostettu viraston ruotsinkielisestä nimestä, jos asia oli nähty vain tavaramerkkinä. Mikäli elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen lyhenne olisi suomeksi NTM-keskus, sitä olisi ehkä itsestään selvästi pidetty suomenkielisten kannalta epäasianmukaisena.

3.4.7 Supo (EOAK/5513/2016)

Ratkaisuni koski Suojelupoliisin lyhennettä ja logoa (Supo). Totesin aiempaan viranomaisten oheisnimiä ja lyhenteitä koskevaan ratkaisukäytäntöni viitaten, että jos tänään perustettaisiin uusi viranomainen, jonka nimi olisi Suojelupoliisi–Skyddspolis, ei olisi hyväksyttävää luoda tai ottaa viranomaisen omalla päätöksellä virallisesti käyttöön vain yksi yhteinen suomenkielisestä nimestä johdettu lyhenne 'Supo' kumpaakin kansalliskieltä varten. 'Supo' oli kuitenkin jo vanhan kielilain aikana vakiintunut lyhenne. Vallitsevissa olosuhteissa pidin tärkeänä, että kansalliskieliä pyritään kohtelemaan mahdollisimman tasapuolisesti. Tämä voitiin toteuttaa niin kuin nyt oli jo tehty eli käyttämällä logosta ruotsinkielisissä yhteyksissä muotoa 'Supo – Skyddspolis'.

3.4.8 Väylä (EOAK/6513/2018 ym. ja EOAK/2431/2020)

Väyläviraston Väylä-nimeä oli joko yksinään tai ainakin ensisijaisesti käytetty muutenkin kuin puhtaasti viraston sisäisesti eli tiedottamisessa, kuten sosiaalisessa mediassa, viraston verkkosivuilla, uutiskirjeissä ja kylteissä tai vastaavissa opasteissa, sekä viraston asiakirjoissa ja kirjekuorissa niin, että lukijan huomio kiinnittyy virallisen nimen sijasta ensimmäisenä oheisnimeen. Tämä oli selkeässä ristiriidassa aiemman ratkaisukäytäntöni kanssa, jota Väylävirasto oli siten tulkinut virheellisesti.

Väylä-nimi ei ollut aiemman ratkaisukäytäntöni mukainen myöskään siksi, että sille ei ollut olemassa ruotsinkielisissä asiayhteyksissä käytettävää viraston ruotsinkielisestä nimestä muodostettua vastinetta, vaikka kyseinen oheisnimi on ilmiselvästi muodostettu viraston suomenkielisestä nimestä. Tässäkin yhteydessä voitiin esittää edellä mainittua "NTM-keskusta" vastaava esimerkki: Jos Väylävirasto olisi pyrkinyt vakiinnuttamaan käyttöön kaikissa – sekä suomen- että ruotsinkielisissä – yhteyksissä yhden yhteisen, viraston ruotsinkielisestä nimestä (Trafikledsverket) muodostetun oheisnimen, esimerkiksi "Trafikled" tai "Led", sitä olisi ehkä itsestään selvästi pidetty suomenkielisten kannalta epäasianmukaisena ("Väylävirasto – Led").

Väylävirasto on sittemmin luopunut Väylä-oheisnimen käytöstä.

3.4.9 Posti (dnro 1934/4/15)

Arvioitavana on ollut se, että Posti-nimestä ei ole lainkaan ruotsinkielistä versiota. Totesin, että Postin nimivalinta poikkesi merkittävästi

aiemmista viranomaisten nimiä koskeneista ratkaisustani. Stroke Unit -tapauksessa oli kyse siitä, että viranomaisella oli vain vieraskielinen nimi. Posti-tapaus poikkesi myös Trafi- ja Carea -tapauksista, koska niissä oli kyse viranomaisten oheisnimistä, joita käytettiin samassa muodossa sekä suomen- että ruotsinkielisissä yhteyksissä ja jotka eivät kummallakaan kansalliskielellä varsinaisesti merkinneet mitään. Yhteinen piirre Stroke Unit -, Carea- ja Trafi -tapauksissa oli, että kyse oli viranomaisten nimivalinnoista. Kielilaissa ei ole nimenomaisia säännöksiä viranomaisten nimistä vaan olin tehnyt näissä tapauksissa kokonaisarvioinnin niiden periaatteiden pohjalta, jotka ilmenevät hallintolain ja kielilain yksittäisistä säännöksistä.

Posti ei ole viranomainen eikä sen harjoittamassa postin yleispalvelussa ole kyse perustuslain 124 §:ssä ja kielilain 25 §:ssä tarkoitetun julkisen hallintotehtävän hoitamisesta, jossa tulee noudattaa samoja kielellisiä velvoitteita kuin viranomaisten toiminnassa. Totesin myös, että vaikka julkinen hallintotehtävä lailla tai lain nojalla annetaan esimerkiksi yksityiselle yhtiölle, lainsäädännöstä ei voitu johtaa yritykselle sellaista velvoitetta, että sen tulisi vaihtaa nimensä sellaiseksi, että se noudattaa samoja periaatteita kuin viranomaisten nimet eli että nimellä on sekä suomen- että ruotsinkielinen vastine. Johtopäätökseni oli, että palveluita tuottavan valtionyhtiön nimivalintaa ei voitu arvioida samoin perustein kuin viranomaisten nimiä.

3.5 Yleisiä lähtökohtia

Olen aiemmassa viranomaisten nimiä ja oheisnimiä koskevassa ratkaisukäytännössäni todennut, että viranomaisten virallisten nimien yhteydessä esiintyy havaintojeni mukaan hyvin eri tavoin muodostettuja oheis- tai lisänimiä.

Osa niistä on lyhenteitä, jotka on muodostettu viranomaisen nimen osien alkukirjaimista tai muuten viranomaisen virallisessa nimessä esiintyvistä kirjaimista, kuten PRH (Patentti- ja rekisterihallitus), THL (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos), KELA (Kansaneläkelaitos) ELY-keskus (Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus), AVI (Aluehallintovirasto), SYKE (Suomen ympäristökeskus) ja Kotus (Kotimaisten kielten keskus). Esiintyytä sellainenkin lyhenne, joka on muodostettu viraston virallisen nimen englanninkielisestä käännöksestä (Fimea eli Finnish Medicines Agency eli Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus).

Edelleen olen havainnut, että joissakin nimissä yhteys viralliseen nimeen on jo hyvin ohut (Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto eli Valvira), ja joissakin se voi olla kokonaan katkennut (esimerkiksi aiemman Liikenteen turvallisuusviraston oheisnimi Trafi).

Joissakin tapauksissa viranomainen on itsenäisesti päättänyt tällaisen nimen, kuten lyhenteen, käytöstä johtuen esimerkiksi virallisen nimen pituudesta. Toisaalta on löydettävissä myös normitasolla mainittuja lyhenteitä tai muita nimiä, joita voidaan käyttää virallisen nimen ohella. Esimerkkeinä olen maininnut jo lakkautetun HALTIKin (hallinnon tietotekniikkakeskus) ja nykyisen Valtorin (Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskus) sekä MPK:n (Maanpuolustuskoulutus-yhdistys).

Edelleen olen nimien moninaisesta muodostamistavasta tuonut esi-
merkkinä esiin VTT:n. Tässä on kyse siitä, että viraston virallisesta
laissa säädetystä nimestä muodostettu vakiintunut epävirallinen ly-
henne on säilytetty, vaikka viraston virallinen nimi on myöhemmin mu-
tettu toiseksi. Valtion teknillisestä tutkimuskeskuksesta, josta käytettiin
lyhennettä VTT, tuli sittemmin Teknologian tutkimuskeskus VTT. Ni-
mestä oli säädetty nimenomaisesti (laki Teknologian tutkimuskeskus
VTT:stä, 953/2010). Sittemmin on tullut voimaan laki Teknologian tut-
kimuskeskus VTT Oy -nimisestä osakeyhtiöstä (761/2014).

Esimerkkinä siitä, että organisaation nimi on jo suoraan sitä koske-
vassa laissa määritelty vieraskieliseksi, olen maininnut esimerkkinä
lain Innovaatiorahoituskeskus Business Finlandista ja Business Fin-
land -nimisestä osakeyhtiöstä (1146/2017).

Olen korostanut sitä, että jos nimi taikka lisänimi- tai lyhennekysymys
on ratkaistu eduskunnan lainsäädäntövallan puitteissa, nimen, lyhen-
teen tai lisänimen käyttö jää laillisuusvalvonnan ulkopuolelle niiden
muodostamistavasta taikka kielestä riippumatta. Oikeusasiamiehellä ei
ole toimivaltaa puuttua eduskunnan lainsäädäntövallan käyttöön tällai-
sissakaan tilanteissa.

Edelleen olen aiemmassa ratkaisukäytännössäni tuonut esiin, että hal-
lintolain voimaantulon jälkeen eli vuodesta 2004 lukien hallinnon yleis-
lainsäädäntöön on sisältynyt hyvän kielenkäytön vaatimus, joka sisäl-
tää ajatuksen siitä, että viranomaisen on käytettävä asiallista, selkeää
ja ymmärrettävää kieltä. Toisaalta lainsäädännössä ei ole yleisellä ta-
solla säädetty nimenomaan viranomaisten nimien muodostamisessa
noudatettavista periaatteista eikä ole siten otettu kantaa myöskään nyt
esillä olevan kaltaisiin oheis- tai lisänimiin. Kuitenkin niitä käytetään ny-
kyään runsaasti sekä valtion että kuntien hallinnossa, ja nimien muo-
dostamistavat vaihtelevat, kuten edellä selostetuista esimerkeistä ilme-
nee. Kyse on nyt kaiken kaikkiaan hyvin monitahoisesta asiasta.

Koska kielellinen ymmärrettävyys kuuluu hyvän hallinnon mukaiseen
asianmukaiseen palveluun, olen katsonut, että tulkitsemalla hallintolain
säännöstä hyvästä kielenkäytöstä voidaan mielestäni asettaa myös vi-
ranomaisten nimille kriteereitä. Nimen on oltava kieleltään, sisällöltään
ja rakenteeltaan sellainen, että käyttäjä tunnistaa nimen viranomaisen
nimeksi ja osaa erottaa sen esimerkiksi kaupallisten liikeyritysten ni-
mestä. Koska viranomaisen nimi on sellainen hallinnossa asioivan en-
sikontakti itse viranomaiseen, jonka perusteella hän muodostaa käsi-
tyksensä viranomaisesta ja sen toiminnasta, viranomaisen nimi ei ole
vähämerkityksinen asia.

Oma kysymyksensä on kuitenkin se, miten lyhenteet tai muut lisä- tai
oheisnimet tulee muodostaa. Tämän kysymyksen ratkaisemiseen ei
ole olemassa samanlaisia kielellisten oikeuksien ja hyvän hallinnon kri-
teerejä kuin viranomaisen virallisen nimen muodostamisessa. Oheisni-
mien ja lyhenteiden kyseessä ollen ei mielestäni myöskään liikuta sa-
malla tavalla hyvän hallinnon ja kielellisten oikeuksien ydinalueella kuin
viranomaisen virallisen nimen kyseessä ollen.

Olen jo aiemmin pohtinut sitä, mikä on oheis- tai lisänimen käytännön merkitys nimenomaan hallinnon palveluja käyttävän kannalta palveluperiaatteen ja asiakaslähtöisyyden näkökulmasta, kun tuollainen nimi ei kuitenkaan voi esiintyä yksinään.

Asiakasnäkökulmasta oheis- tai lisänimen käytön merkitys virallisen nimen yhteydessä voi siten jäädä jossain määrin kysymyksenalaiseksi. Toisaalta, varsinkin jos viranomaisen virallinen nimi on pitkä, lyhenne voi parantaa esimerkiksi viranomaisen päätöksen luettavuutta. En ole pitänyt poissuljettuna sitäkään, etteikö osuva ja naseva lisänimi joissakin tapauksissa voisi lisätä viranomaisen tunnettuutta. Monissa tapauksissa esimerkiksi viranomaisen nimen alkukirjaimista muodostettu sinänsä hyväksyttävä lyhenne voi myös olla palveluperiaatteen ja asiakasnäkökulman kannalta yhtä mitäänsanomaton tai jopa vielä vaikeaselkoisempi kuin jokin täysin keksitty nimi. Näin ollen raja tietyn sinänsä kielenhuollollisesti hyväksyttävissä olevien kriteerien mukaisesti muodostetun lyhenteen ja esimerkiksi vierasta kieltä muistuttavan täysin keksityn lyhenteen tai oheis-nimen välillä voi usein olla häilyvä.

3.6 Arviointi

3.6.1 Findata-nimen asianmukaisuus

Sosiaali- ja terveystietojen toissijaisesta käytöstä annetun lain 4 §:n 1 momentin mukaan tässä laissa tarkoitettu Sosiaali- ja terveysalan tietolupaviranomainen (Tietolupaviranomainen) toimii Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen yhteydessä. Tietolupaviranomaiselle säädettyistä tehtävistä vastaa laitoksessa itsenäinen yksikkö, joka on eriytetty Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksesta annetun lain (668/2008) 2 §:ssä säädettyistä tehtävistä.

Tietolupaviranomaisen virallisesta nimestä sen lyhyempine muotoineen on siis säädetty laissa. Sen sijaan Findata-nimestä ei ole säädetty vaan kyseessä on viranomaisen virallisen nimen ohella käytettäväksi tarkoitettu oheisnimi.

Olen viime vuosina useissa päätöksissäni arvioinut viranomaisten virallisista nimistään käyttämien lyhenteiden ja muiden oheisnimien asianmukaisuutta (ks. edellä kohta 3.4), mihin pyysin Tietolupaviranomaista kiinnittämään selvitystään antaessaan huomiota. Jo asiaa tutkittavaksi otettaessa täällä pantiin merkille myös, että Tietolupaviranomaisen verkkosivuilla (vasemmassa yläkulmassa) Findata-nimeä käytettiin yksinomaan niin, ettei viranomaisen virallinen nimi ja ylipäättäen se, että kyse on viranomaisesta, käynyt heti ilmi.

Aiemman ratkaisukäytäntöni perusteella viranomainen ei voi esiintyä pelkällä epävirallisella oheis- tai lisänimellään, olipa sitten kyse lyhenteestä tai muusta nimestä. Minulla ei kuitenkaan ole ollut aiemminkaan oikeudellisia perusteita pitää sinänsä lainvastaisena sitä, että viranomainen käyttää virallisen nimensä ohella jotakin muuta nimeä, jos samalla tarkoin huolehditaan siitä, että viranomaisen virallinen nimi esiintyy asiayhteydessä ensisijaisena ja niin, että hallinnossa asioivalle käy heti selväksi, että kyseessä on suomalainen viranomainen. Olen

kuitenkin korostanut sitä, että vaikka oheis- tai lisänimi ennen pitkää vakiintuisikin yleisessä kielenkäytössä, viranomaisen itse ei voi esiintyä pelkästään tuolla nimellään muutoin kuin puhtaasti sisäisessä toiminnassaan.

Oma kysymyksensä on se, miten lyhenteet tai muut lisä- tai oheisnimet tulee muodostaa. Tämän kysymyksen ratkaisemiseen ei ole olemassa samanlaisia kielellisten oikeuksien ja hyvän hallinnon kriteerejä kuin viranomaisen virallisen nimen muodostamisessa. Oheisnimien ja lyhenteiden kyseessä ollen ei mielestäni myöskään liikuta samalla tavalla hyvän hallinnon ja kielellisten oikeuksien ydinalueella kuin viranomaisen virallisen nimen kyseessä ollen.

Olen jo aiemmin pohtinut sitä, mikä on oheis- tai lisänimen käytännön merkitys nimenomaan hallinnon palveluja käyttävän kannalta palveluperiaatteen ja asiakaslähtöisyyden näkökulmasta, kun tuollainen nimi ei kuitenkaan voi esiintyä yksinään. Asiakasnäkökulmasta oheis- tai lisänimen käytön merkitys virallisen nimen yhteydessä voi siten jäädä jossain määrin kysymyksenalaiseksi. Toisaalta, varsinkin jos viranomaisen virallinen nimi on pitkä, lyhenne voi parantaa esimerkiksi viranomaisen päätöksen luettavuutta. En ole pitänyt poissuljettuna sitäkään, etteikö osuva ja naseva lisänimi joissakin tapauksissa voisi lisätä viranomaisen tunnettuutta. Monissa tapauksissa esimerkiksi viranomaisen nimen alkukirjaimista muodostettu sinänsä hyväksyttävä lyhenne voi myös olla palveluperiaatteen ja asiakasnäkökulman kannalta yhtä mitänsanomaton tai jopa vielä vaikeaselkoisempi kuin jokin täysin keksitty nimi. Näin ollen raja tietyn sinänsä kielenhuollollisesti hyväksyttävissä olevien kriteerien mukaisesti muodostetun lyhenteen ja esimerkiksi vierasta kieltä muistuttavan täysin keksityn lyhenteen tai oheisnimen välillä voi usein olla häilyvä.

Edelleen olen jo aiemmin korostanut sitä, että viranomaisten nimien lyhenteet on muodostettava molemmilla kansalliskielillä samoin periaattein. Jos suomenkielinen lyhenne muodostetaan viranomaisen virallisesta nimestä, on ruotsinkielinen nimi muodostettava vastaavasti ruotsinkielisestä nimestä.

Olen myös todennut, että kun uutta oheisnimeä ollaan ottamassa käyttöön, merkitystä ei laillisuusvalvonnassa ole sillä, millaisia lyhenteitä tai oheisnimiä muut viranomaiset ovat mahdollisesti jo pitkään käyttäneet. Tämä johtuu siitä, että kaikki viranomaisten lyhenteet tai oheisnimet eivät ole olleet oikeusasiamiehen arvioitavana. En ole edes pitänyt tarkoituksenmukaisena, että oikeusasiamies yksittäin arvioisi kaikki – mahdollisesti jo pitkäänkin, jopa ennen hallintolain ja nykyisen kielilain säätämistä käytössä olleet – lyhenteet tai oheisnimet, kun otetaan huomioon myös se, että oikeusasiamies ei ilman erityistä syytä tutki yli kaksi vuotta vanhoja asioita. Näin ollen se, että jonkin tyyppinen tai joillakin perusteilla laadittu lyhenne tai oheisnimi jo on ollut jonkin toisen viranomaisen käytössä, ei automaattisesti oikeuta uusia nimiä laadittaessa ja käyttöön otettaessa menettelemään vastaavalla tavalla, mikäli tämä merkitsee poikkeamista hallintolain ja kielilain asettamista vaatimuksista.

Nyt esillä olevan Findata-nimen arvioinnissa erityisen merkityksellisiä ovat aiemman Liikenteen turvallisuusviraston Trafi-nimestä ja nykyisen Liikenne- ja viestintäviraston Traficom-nimestä tekemäni arvioinnit, koska tapaukset ovat varsin samanlaisia:

- 1) kaikkien näiden viranomaisten virallisesta nimestä on säädetty laissa,
- 2) kukin viranomaisen on itse ottanut käyttöön virallisen nimen ohella käytettävän nimen, joka
- 3) ei ole lyhenne viranomaisen virallisesta nimestä vaan
- 4) on täysin keksitty vierasperäiseltä vaikuttava nimi, joka
- 5) ei varsinaisesti tai ainakaan täsmällisesti tarkoita mitään eikä siitä
- 6) ole yksin esiintyessään lainkaan pääteltävissä, että kyseessä ylipäätään olisi nimenomaan viranomaisen eikä se, mitä tuon toimijan toimialaan ja tehtäviin mahdollisesti tarkkaan ottaen kuuluu.

Liikenteen turvallisuusvirastoa koskeneessa tapauksessa pidin menettelyä virheellisenä siinä, että Trafi-nimi oli yksinään esiintynyt ajoneuvoverolipun ja laskun sisältävissä kirjekuorissa ilman, että ajoneuvoveron veronkantoviranomaista olisi kyseisessä kuoressa yksilöity Suomen valtion viranomaiseksi. Kiinnitin huomiota myös siihen, että viraston asiakirjojen etusivulla viraston liikemerkille ja logotekstille oli annettu pääosa, johon lukijan huomio ensimmäiseksi kiinnittyi. Asiakirjan ilmiasu ei mielestäni täyttänyt vaatimusta siitä, että viranomaisen virallisen nimen tulee esiintyä asiayhteydessä ensisijaisena ja niin, että hallinnon asiakkaalle käy heti selväksi, että kyseessä on suomalainen viranomaisen.

Liikenne- ja viestintäviraston osalta korostin sitä, että sen tulee osaltaan huolehtia siitä, että sen käyttämä oheisnimi tai tapa käyttää sitä ei ole hyvän hallinnon vastaisesti omiaan aiheuttamaan esimerkiksi yksityisen toimijan (Traficon Oy) sekoittumista viranomaiseen ja päinvastoin. Mikäli tällaista ilmenee, viraston tulee pyrkiä käytettävissään olevin keinoin poistamaan sekaannuksen syitä ja vaikutuksia.

Vaikka Tietolupaviranomaisen selvityksessä onkin sinänsä tuotu esiin erilaisia oheisnimen sisältöön ja sen pohdintaan liittyviä näkökohtia, niillä ei sinänsä nyt ole ratkaisevaa merkitystä asian laillisuusvalvonnallisessa arvioinnissa. Olen nimittäin aiemmassa ratkaisukäytännössäni katsonut, että minulla ei ole ollut hyvän hallinnon eikä kielellisten velvoitteiden näkökulmasta perusteita pitää lainvastaisena Liikenteen turvallisuusviraston Trafi-oheisnimen eikä Liikenne- ja viestintäviraston Traficom-oheisnimen käyttöä eikä näiden oheisnimien muodostamisen tapaa.

Tapauksen yhtäläisyyksien vuoksi en voi pitää lainvastaisena myöskään Findata-oheisnimen käyttöönottoa ja muodostamisen tapaa. Toisaalta olen jo aiemmin todennut, että palveluperiaatteen ja asiakaslähteisyyden näkökulmasta oheis- tai lisänimen käytön merkitys virallisen nimen yhteydessä voi jäädä kysymyksenalaiseksi. Näin on tässäkin tapauksessa. Mielestäni hyvän hallinnon toteutumista ei edistä se, että suomalainen viranomaisen, jolla on laissa säädetty naseva ja kuvaava

nimilyhenne ”Tietolupaviranomainen”, ottaa käyttöön itse keksityn oheisnimen ”Findata”.

3.6.2 Findata-nimen käyttö Tietolupaviranomaisen toiminnassa

Jo asiaa tutkittavaksi otettaessa oikeusasiamiehen kansliassa pantiin merkille, että tietolupaviranomaisen verkkosivuilla (vasemmassa yläkulmassa) Findata-nimeä käytettiin yksinomaan niin, ettei viranomaisen virallinen nimi ja ylipäätään se, että kyse on viranomaisesta, käynyt asiayhteydestä heti ilmi.

Tietolupaviranomainen on selvityksessään ilmoittanut käyneensä läpi selvityspyynnössani esittämäni mukaisesti aiempaa ratkaisukäytäntöäni viranomaisten nimistä ja oheisnimistä ja vahvistaneensa virallisen nimen käyttöä toiminnassaan ja näkyvyydessään niin, että virallisen nimen ja oheisnimen käyttö täyttäisi oikeusasiamiehen ratkaisukäytännössä esitetyt edellytykset ja hyvän hallinnon vaatimukset. Käytännössä tämä tarkoittaa Tietolupaviranomaisen mukaan sitä, että sen internetsivuilla ja sen käyttämissä kirje-, muistio- ja päätöspohjissa tuodaan esille selkeästi tietolupaviranomaisen koko virallinen nimi niin, että lisänimi Findata esiintyy aina virallisen nimen kanssa yhdessä, kun se mainitaan ensimmäistä kertaa kyseisellä sivulla. Tietolupaviranomainen on ilmoittanut jatkossa huolehtivansa siitä, että se käyttää virallista nimeään siten, että hallinnossa asioivalle käy selväksi, että kyseessä on suomalainen viranomainen.

Tässä asiassa ei alun perin ole ollut yleisemmin tutkittavana Tietolupaviranomaisen verkkosivujen asianmukaisuus. Tietolupaviranomainen on kuitenkin selvityksessään toimenpiteinään nostanut esiin myös muun muassa Tietolupaviranomaisen koko virallisen nimen esille tuomisen selkeästi internetsivuilla.

Edellä todetun vuoksi totean Findata-nimen käytöstä Tietolupaviranomaisen tiedottamisessa vielä seuraavan.

Olen 7.12.2020 uudelleen perehtynyt Tietolupaviranomaisen suomen- ja ruotsinkielisiin verkkosivuihin, joskaan en ole tässä yhteydessä käynyt kattavasti lävitse kaikkia Tietolupaviranomaisen verkkosivuja. Tämän perusteella totean seuraavan.

Suomenkielisten verkkosivujen (findata.fi) etusivun vasemmassa yläkulmassa on edelleenkin näkyvissä varsin suurin kirjaimin vain oheisnimi FINDATA kertomassa siitä, minkä tahon sivuista on kyse, eli välittömästi tässä yhteydessä ei ole lainkaan näkyvillä virallista nimeä ”Sosiaali- ja terveysalan tietolupaviranomainen” tai sen virallista lyhennettä ”Tietolupaviranomainen”. Sen sijaan etusivulla on hieman edellä mainitun oheisnimitekstin alapuolella – ikään kuin osana graafista ilmettä – seuraava teksti: ”Sosiaali- ja terveysalan tietolupaviranomainen Findata myöntää lupia tietojen toissijaiseen käyttöön, parantaa aineistojen tietoturvaa ja edistää kansalaisten tietosuoja.” Muiden sivujen teksteissä käytetään pääasiassa vain Findata-nimeä.

Siten Tietolupaviranomaisen virallinen nimi saa esimerkiksi aloitusvulla esitystapansa puolesta edelleenkin virallista nimeä olennaisesti suuremman painoarvon siitäkin huolimatta, että sivulta on sinänsä havaittavissa myös Findatan virallinen nimi ja viranomaisen toimiala. Mielestäni verkkosivut täyttävät huonosti sen oheisnimen käytön laillisuutta koskevan toistuvasti korostamani vaatimuksen, että viranomaisen virallisen nimen tulee esiintyä asiayhteydessä ensisijaisena ja niin, että hallinnon asiakkaalle käy heti selväksi, että kyseessä on suomalainen viranomainen.

Ruotsinkielisten verkkosivujen (findata.fi/sv) osalta totean seuraavan. Suomenkielisen etusivun tavoin vasemmassa yläkulmassa on ainoastaan oheisnimi FINDATA eli viranomaisen virallista ruotsinkielistä nimeä "Tillståndsmyndigheten för användning av social- och hälsovårdsdata" tai sen virallista lyhennettä "Tillståndsmyndigheten" ei ole mainittu. Etusivun yläosassa (samassa kohtaa kuin edellä selostettu suomenkielinen teksti) on seuraavan sisältöinen teksti: "Findata främjar sekundär användning av social- och hälsovårdsuppgifter, förenklar behandlingen av tillstånd för material och förbättrar individens dataskydd."

Siten – toisin kuin suomenkielisillä sivuilla – edes tässä kohden ei ole mainittu viranomaisen virallista ruotsinkielistä nimeä. Lisäksi olen pannut merkille, että esimerkiksi etusivun alareunassa kohdassa yhteystiedot (Address) on viranomaisen nimi ilmoitettu muodossa "Findata – Sosiaali- ja terveysalan tietolupaviranomainen". Virallinen ruotsinkielinen nimi ei havaintojeni mukaan käy suoraan ilmi myöskään esimerkiksi Om oss -sivulta (tietoa meistä), jossa kerrotaan nimenomaan Findatan toiminnasta.

Vaikka en ole tässä yhteydessä käynyt kattavasti lävitse kaikkia Tietolupaviranomaisen verkkosivuja, jo edellä mainitut esimerkit osoittavat, että Tietolupaviranomaisen ruotsinkieliset verkkosivut eivät kaikilta osin ole kielilain ja hyvän hallinnon mukaisia.

Todettakoon, että oikeusasiamiehen verkkosivuilla on julkaistu lukuisia ratkaisuja viranomaisten kielellisistä velvollisuuksista myös verkkosivuja ja muuta tiedottamista koskevissa asioissa (esim. EOAK/3806/2017, EOAK/1549/2017, EOAK/1188/2017, EOAK/498/2017 ja EOAK/5513/2016 ja niissä viitatu ratkaisut).

4 TOIMENPITEET

Saatan tässä päätöksessä esittämäni käsitykset Sosiaali- ja terveysalan tietolupaviranomaisen tietoon. Kiinnitän Tietolupaviranomaisen huomiota erityisesti edellä kohdassa 3.6.2 sen verkkosivuista esittämiini havaintoihin.

Pyydän Tietolupaviranomaista ilmoittamaan minulle 26.2.2021 mennessä, mihin toimenpiteisiin päätökseni on antanut sille aihetta. Tämän jälkeen arvioin vielä erikseen, onko asian käsittelyä syytä jatkaa eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 4 §:n mukaisesti omasta aloitteesta.

Lähetän päätökseni tiedoksi myös sosiaali- ja terveysministeriölle ja Kotimaisten kielten keskukselle.